

XI класстарда эне тили (кыргыз, орус, өзбек жана тажик) жана адабияты боюнча жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестацияны өткөрүү жөнүндө пускама-усулдук кат

I-түркөмө

Эссени мазмунун баалоо критерийлери

Критерийлер	Сүрөттөө	Балл
Эссенин түзүмү, логикалуулук, ойду баяндоо ырааттуулугу	-эссенин түзүлүшүндө бардык элементтер камтылат, иште маанилик бүтүндүк мүнөздүү болот, баяндоонун келтик байланышы жана ырааттуулугу сакталса;	5
	-эссенин түзүлүшүндө бардык элементтер камтылат; маанилик бүтүндүк мүнөздүү болот, баяндоонун келтик байланышы жана ырааттуулугу сакталат, бирок бир логикалык ката, же текетти абзацка ажыратууда бир катага жол берилсе;	4
	-эссенин түзүлүшүндө бардык элементтер камтылат, коммуникациялык ой берилбейт, бирок үч-төрттөн кем эмес логикалык катага, же текетте 2 абзацтын бузулушуна жол берилсе;	3
	- жазуу ишинде абзацтын ажыратылышы сакталбайт, түзүлүшүндө элементтер толук эмес берилсин, 5 логикалык катага жол берилсе;	0
Тексттин түбүнүзү көйгөйдүн аныктоо	- бүтүрүүчү тексттеги көйгөйдү туура аныктай алса, жазуу ишинде көйгөйдү түзүүтө жана түшүнүүтө байланыштуу фактылык каталар жок болсо;	5
	- бүтүрүүчү тексттеги көйгөйдү туура аныктай албаса;	0
Тексттеги автордун көз карашын аргументтештирүү жана түшүндүрмө берүү	- бүтүрүүчү тарабынан текстке таянуу менен андагы көйгөйлөргө түшүндүрмө берилип, так аргументтер жана шитаталар келтирилсе;	5
	- түшүндүрмө үсүртөдөн берилсе;	3
	- түшүндүрмө жок, айтып берүү менен чектелсе;	0
Жеке пикиринин болушу	- автор тарабынан текстте коюлган көйгөйгө бүтүрүүчүнүн өз пикирин билдирүүсү (автордун көз карашы менен макул же макул эмес);	5
Биринчи аргумент (бирөөм чыгармага таянуу менен)	- бүтүрүүчү окуган көркөм чыгармага таянуу менен аргумент келтирсе;	5
	<i>Эскертүү: ар бир ийгилик аргументи үчүн (ар башка чыгармадан) кошулган 0,5 баллдан жетпейт.</i>	
Экинчи аргумент (турмуштук тажрыйбага таянуу менен)	- бүтүрүүчү турмуштук тажрыйбага таянуу менен аргумент келтирсе;	5
	- бүтүрүүчү тексттин автору тарабынан коюлган көйгөйгө өз пикирин билдире алган жок (автордун көз карашы менен макул же макул эместигин), аргументтерди келтирген жок, же сынакка катышуучунун ою жөн гана формалдуу (мисалы: "Мен автор менен макулмун же макул эмесмин), же иште бүтүрүүчүнүн пикири таштакыр чагылдырылган жок.	0
Жыйынтык	- жыйынтык түзүлгөн тейсетен, келтирилген аргументтерден жана мисалдардан келип чыгат;	5
	- жыйынтык тейс жана аргументтерге жарым-жартылай гана жооп берет;	3

	- дыйынтык жок, же тезис жана аргументтерге жооп бербейт.	0
Кептик жана стилдик чөбөмдөрдүн сакталышы	- стилдик жана кептик каталар жок же 1 гана катага жол берилсе.	5
	- 2-4 каталарга жол берилсе.	3
	- бештен көп каталарга жол берилсе.	0

Балдарды баага которуу шкаласы (адабият)

Балдар	Баа
40-31	5
30-21	4
20-11	3
10-0	2

САБАТТУУЛУК (КЫРГЫЗ ТИЛИ)

Баа «5»	1 пунктуациялык же 1 грамматикалык катага жол берилет.
Баа «4»	Жол берилет: <ul style="list-style-type: none"> • 2 орфографиялык жана 2 пунктуациялык каталарга; • 1 орфографиялык жана 3 пунктуациялык каталарга; • 4 пунктуациялык жана 2 грамматикалык каталарга жол берилип, орфографиялык каталар жок болсо.
Баа «3»	Жол берилет: <ul style="list-style-type: none"> • 4 орфографиялык жана 4 пунктуациялык каталарга; • 3 орфографиялык жана 5 пунктуациялык каталарга; • 7 пунктуациялык каталар жана 4 грамматикалык каталарга жол берилип, орфографиялык каталар жок болсо.
Баа «2»	“3” баасы үчүн каралган каталардан да орфографиялык, пунктуациялык жана грамматикалык каталар көп болсо.

Дил баяндын элементи камтылган баяндаманы баалоонун критерийлери

А) мазмуну:

- окуучунун жазуу ишинин темасы жана андагы негизги ойдун дал келиши;
- теманын толук ачылышы;
- фактылык материалдардын тууралыгы;
- баяндоонун ырааттуулугу жана логикалуулугу.

Б) кептик жасалгалоо:

- кептин грамматикалык курулушу жана ар түрдүүлүгү;
- стилдик бүтүндүк жана кептин көркөмдүүлүгү;
- кептик жана стилдик мүчүлүштүктөрдүн, каталардын саны.

Баяндама 2 баа менен бааланат:

Биринчи баа – тексттин мазмунуна жана кептик жасалгалоосуна (кептик нормалардын сакталышына жана стилдик каржаттарды туура тандаого) коюлат.

Экинчи баа – орфографиялык, пунктуациялык жана грамматикалык нормалардын сакталышы үчүн коюлат. Орфографиялык жана пунктуациялык сабаттуулук окуучунун кетирген каталарынын санына жараша бааланат.

Баяндаманы баалоо көрсөткүчтөрүнүн таблицасы

Көрсөткүчтөр		
	Мазмун жана кептик жасалга	Грамматика
Баа «5»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Иштин мазмуну темага толук дал келет. 2. Фактылык ката жокко эсе. 3. Иштин мазмуну ырааттуу жана логикалуу баяндалган. 4. Жазуу иши сөз байлыгы, синтаксистик конструкциялардын ар түрдүүлүгү, сөздөрдүн так жана таамай колдонулушу менен айырмаланат. 5. Текстте стилдик бүтүндүк жана көркөмдүк сакталган. 6. Жазуу ишинде жалпысынан бир кептик кемчиликке жол берилген. 7. Баяндаманын көлөмү 350 сөздөн кем эмес. 	<p>I пунктуациялык же I грамматикалык катага жол берилет.</p>
Баа «4»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Иштин мазмуну негизинен темага дал келет. 2. Иштин мазмуну жалпысынан жеткиликтүү, бирок 1-2 кептик кемчиликке жол берилген. 3. 1-2 логикалык ката бар. 	<p>Жол берилет:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2 орфографиялык жана 2 пунктуациялык каталарга; • 1 орфографиялык

	<p>4. Кептин лексикалык жана грамматикалык түзүлүшү ар түрдүү.</p> <p>5. Иштин стили, бүтүндүтү жана көркөмдүтүнүн жетиштүү.</p> <p>6. Жалпысынан жазуу ишинде 2 кептик жана 2 фактылык, же логикалык каталарга жол берилген.</p> <p>7. Баяндаманын көлөмү 280 сөздөн кем эмес.</p>	<p>жана 3 пунктуациялык каталарга:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4 пунктуациялык <p>2 грамматикалык каталарга жол берилип, орфографиялык каталар жок болсо.</p>
<p>Баа «3»</p>	<p>1. Жазуу иши темадан алыстаган.</p> <p>2. Негизинен ой туура нукта берилип, бирок 3-5 фактылык кемчиликтер кездешет.</p> <p>3. Баяндаманын ырааттуулугу жана логикалуулугунда айрым бузулууларга жол берилген.</p> <p>4. Сөз байлыгы жарды жана синтаксистик конструкциялар бир түрдүү, айрым туура эмес колдонулган сөздөр кездешет.</p> <p>5. Жазуу иши стилдик бүтүндүтү менен айырмаланбайт, кеп көркөмдүүлүтү төмөн.</p> <p>6. Жалпысынан жазуу ишинин мазмунунда 5 кептик (фактылык же логикалык) каталарга жол берилген.</p> <p>7. Баяндаманын көлөмү 210 сөздөн кем эмес.</p>	<p>Жол берилет:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4 орфографиялык жана 4 пунктуациялык каталарга; • 3 орфографиялык жана 5 пунктуациялык каталарга; • 7 пунктуациялык жана 4 грамматикалык каталарга жол берилип, орфографиялык каталар жок болсо.
<p>Баа «2»</p>	<p>1. Жазуу иши темага дал келбейт.</p> <p>2. 6 фактылык катага жол берилген.</p> <p>3. Баяндаманын ырааттуулугу жазуу ишинин бардык бөлүктөрүндө бузулган, алардын арасындагы байланыш жок.</p> <p>4. Сөз байлыгы өтө жарды жана жөнөкөй, бир типтүү кыска сүйлөмдөр менен жазылган. Алардын арасындагы стилдик жана маанилик байланыш начар.</p> <p>5. Тексттин стилдик бүтүндүтү бузулган.</p> <p>6. Жазуу ишинин мазмунунда “3” деген баага коюлган талаптар аткарылбаган жана андан төмөн.</p>	<p>Орфографиялык, пунктуациялык жана грамматикалык каталар “3” деген баага коюлуучу нормадан төмөн болсо.</p>